

De aanslagen van 9/11

Keerpunt voor de krijgsmacht?

Wat deed u op dinsdag 11 september 2001? Wanneer zag u de indringende beelden voor het eerst? Het eerste vliegtuig, onzekerheid troef; het tweede, het toeval voorbij; en het derde en vierde als puntjes op de i? De effecten van deze meervoudige terreuraanslag gingen bij velen het bevattingvermogen te boven: bijna drieduizend doden, kolossale materiële schade, een bedrijfstak in vrije val en een gigantische beveiligingsreflex. De symbolische schade was waarschijnlijk nog groter, maar werd, in ieder geval in Europa, niet overal onderkend. Het ineenzijgen van de Twin Towers bezegelde al-Qaida's dolkstoot in Amerika's economische hart. De aanslag op de muren van het Amerikaanse militaire bastion, het Pentagon, dreunde hard en lang na.

De onmiskenbare gevolgen zijn inmiddels bekend en laten zich met enkele steekwoorden typeren: Amerikaanse *Alleingang*, schisma, tegenstelling, *War on Terror*, Afghanistan en Irak. Deze grofmazige benadering doet echter onrecht aan de vele – soms belangrijkere of minder manifeste – ontwikkelingen die zich na 9/11 op het wereldtoneel voltrokken. Ontwikkelingen die hun slagschaduw ook over Nederland wierpen, net zoals dat bij andere staten het geval was. En dat des te sterker toen het catastrofale terrorisme met aanslagen op Madrid en Londen dichterbij kwam. Hernieuwde aandacht voor binnenlandse veiligheid en radicalisering was een van de effecten.

Het leek de redactie daarom gewenst om – tien jaar later – stil te staan bij de vraag of 9/11 inderdaad hét keerpunt voor Nederland en de Nederlandse krijgsmacht is geworden, zoals velen dat toentertijd voorspelden. Die terugblik bieden we met dit themanummer in de vorm

van vijf bijdragen, elk vanuit een verschillend perspectief geschreven.

Prof. dr. Jan Geert Siccama opent met een westers perspectief op de internationaalpolitieke gevolgen van 9/11. Hij stelt de vraag hoe ingrijpend 9/11 was voor de VS en de internationale betrekkingen. Met zijn kwantitatieve onderzoek gaat Siccama in op de relativiteit van voor de hand liggende conclusies: hij beziet het Amerikaanse economische machtsverval, de opkomst van China, en nuanceert de militaire bestedingen voor de *War on Terror*. Zijn conclusies werpen licht op de betrekkelijke en de kwetsbare positie van de hegemon.

Dr. Sebastian Reyn richt zijn vizier op dat deel van de wereld dat het lot van de 21ste eeuw allengs lijkt te gaan bepalen: Oost-Azië. Hij constateert dat 9/11 velen in de Verenigde Staten en Europa het zicht ontnam op belangrijke ontwikkelingen in die regio. Vervolgens concludeert hij dat de Amerikaanse positie in dat deel van de wereld eerder versterkt lijkt dan verzwakt, maar dat er op langere termijn vraagtekens kunnen worden geplaatst bij het Amerikaanse vermogen om als stabilisator te kunnen blijven optreden.

Drs. Juurd Eijsvoogel, buitenlandspecialist van *NRC Handelsblad*, beziet de Nederlandse positie in internationaal verband vanuit een journalistiek perspectief. Hij reconstrueert de veranderingen voor de Nederlandse positie in de wereld. Hij beziet de besluitvorming binnen Nederland en de NAVO in de eerste weken na de aanslagen. Daarbij zet hij uiteen hoe ons land zich aan *Enduring Freedom* committeerde en beschrijft de Amerikaanse *Alleingang*, de Europese problemen met de inval in Irak, alsmede de Nederlandse deelname aan ISAF.

Nederland hervond zijn militaire moed en statuur in Uruzgan. De krijgsmacht bleek daar met haar *Dutch Touch* tegen de moeilijke omstandigheden opgewassen. Eijsvoogel werpt bovendien een blik vooruit. Hij stelt hardop de vraag waar Nederland nu eigenlijk met zijn krijgsmacht heen wil: ambitie en budget lopen immers schrill uiteen!

De gevolgen van tien jaar herbezinning op veiligheid vanuit het Nederlandse binnenlandse perspectief worden beschreven door drs. Erik Akerboom, de Nationale Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Akerboom neemt ons mee terug naar het binnenlandse veiligheidsdomein van 2001, dat met de moord op Pim Fortuyn en Theo van Gogh, de aanslagen in Madrid en Londen, alsmede de vrees voor radicalisering binnen minderheidsgroepen als belangrijke katalysatoren zienderogen veranderde. Een geïntegreerde benadering kreeg voorrang, oude bureaucratische schotten werden geslecht, publieke bewustwording en weerbaarheid kregen een plek op de politieke agenda, en professionele preventie en repressie werden bespreekbaar. De rol voor de krijgsmacht evolueerde daarbij van 'vangnet' naar 'partner'.

De gevolgen voor de Nederlandse krijgsmacht worden ten slotte beschouwd door commodore prof. dr. Frans Osinga. Hij vat op essayistische wijze de belangrijkste ontwikkelingen op militair gebied van het afgelopen decennium samen. Hij doet dat tegen de achtergrond van de eerder geschetste ontwikkelingen op het wereldtoneel en bespreekt de gevolgen voor de westerse krijgsmachten. Net als Siccama kijkt hij terug over de eeuwgrens. Van de strategische pauze (1989-2001) naar een terugkeer van machtspolitiek, zo luidt zijn axioma.

Hij analyseert de veiligheidsdilemma's in het algemeen, en die bij de recente operaties in het bijzonder. Strategische interventies, *state-building*, *counterinsurgencies* en (de terugkeer van) *non-state actors* hebben hun effect (gehad) op de hedendaagse militaire strategie, doctrine en conceptualisering van oorlogvoering, aldus de Bredase hoogleraar. De uitdagende logica van militair optreden poogt hij te laten zwaluwstaarten met de lastige politiek- en militair-strategische keuzes die Nederland moet maken.

Politiek- en militair-strategische keuzes, die ook tien jaar na 9/11, met de dramatische financiële tegenwind van de recente bezuinigingen, broodnodig zijn. Want ook al lopen de interventies in Afghanistan en Irak op hun laatste benen, de veiligheidsproblemen zijn desondanks niet kleiner in aantal en omvang. De 'Arabische lente' lijkt zich niet aan jaargetijden te houden en de situatie in het Midden-Oosten blijft onverminderd explosief. Tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen, ideologie en/of religie leiden herhaaldelijk tot explosies van geweld of tot instabiliteit. Met argusogen worden strategische ontwikkelingen op het gebied van grondstoffen, energie, milieu en globalisering gevolgd.

Hoewel het interdepartementale rapport *Verkenningen* een gedegen onderbouwing bood voor nieuwe beleidskeuzes, bleken de boekhouders aan het Binnenhof een groter gewicht te hebben dan de kenners van de complexe wereld der internationale betrekkingen. De politiek verantwoordelijken lijken hun ogen te hebben gesloten voor de ontwikkelingen sinds 9/11 op het wereldtoneel. Dit themanummer beoogt hun schone droom te verstoren. ■